

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ENHANCING STUDENTS' SOFT SKILLS AS A PILLAR FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITIES

УДК 378.147:331.101.262
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.54>

Шевченко І.А.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри екології,
природничих та математичних наук
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної
освіти»

Шелевер О.В.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології
Ужгородського національного
університету

Маркова В.В.,
магістр педагогічних наук,
завідувачка відділення
видавничої справи, економіки
та інформаційних технологій
Відокремленого структурного підрозділу
«Оптико-механічного фахового коледжу
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка»

У статті розглядаються питання розвитку, оцінки сучасного стану та основних тенденцій soft skills у здобувачів освіти. Встановлено, що в умовах сьогодення навички м'якого спілкування є важливими для отримання хороших можливостей працевлаштування, і навчальна програма закладу вищої освіти має бути зосереджена на їх розвитку та опануванні. У ході дослідження був застосовано всебічний підхід, який включав глибокий аналіз психолого-педагогічної літератури: вивчення наукових праць, статей та інших джерел інформації з досліджуваної теми. Аналітичну роботу з джерелами інформації: синтез та систематизація отриманих знань, чітко формулювання ключових понять та аспектів теми. У статті наголошується на важливій темі формування м'яких навичок для здобувачів вищої освіти, які набувають все більшої ваги у сучасному світі. Вплив на працевлаштування та успішність у кар'єрі важко переоцінити, тому зосередження на їх розвитку в закладах вищої освіти є надзвичайно актуальним. У дослідженні встановлено, що основними м'якими навичками можна зазначити комунікаційні навички, критичне мислення, здатність до вирішення проблем, емоційний інтелект, вміння працювати в команді, адаптивність та лідерські якості. Авторами зазначено, що успішне професійне та кар'єрне зростання, а також ефективний розвиток людського капіталу як основного ресурсу інноваційного розвитку сучасного суспільства вимагає від майбутнього фахівця поєднання важких навичок (hard skills) та м'яких навичок (soft skills). На основі огляду літератури, зібраних даних та спостережень, зроблених під час дослідження, можна зробити висновки, що одних лише hard skills недостатньо для успіху професіоналів, особливо в сучасних умовах. Роботодавці та майбутні фахівці усвідомлюють цінність м'яких навичок, розуміючи, що вони є ключем до ефективної взаємодії,

*успішного керування проектами та досягнення високих результатів у роботі.
Ключові слова: soft skills, професійна діяльність, здобувачі освіти, методи розвитку.*

*The article examines the challenges related to the current status and emerging trends in developing students' soft skills. Recent attention has focused on the importance of soft skills for securing employment in today's environment and advocates for more targeted efforts at their acquisition and enhancement within higher education curricula. The study employed a comprehensive approach that included an in-depth analysis of the psychological and educational literature: academic papers, research articles and other sources of information pertinent to the subject. It also involved analytical work, synthesizing and systematizing the gathered knowledge, and clearly defining the central concepts and aspects of the topic. The article highlights the growing importance of students' soft skills in today's world. Their impact on employment and career success is immense, making the focus on soft skills development in higher education particularly relevant. The study revealed that the major soft skills in this regard are communication skills, critical thinking, problem-solving, emotional intelligence, teamwork, adaptability, and leadership. The authors emphasise that the integration of hard and soft skills in future professionals is essential for successful career advancement and effective human resource development, which are key drivers of innovation in today's society. Drawing on the literature review, gathered data and observations from the study it is evident that solely hard skills are insufficient for professional success, particularly in the current environment. Both employers and students as prospective professionals acknowledge the importance of soft skills, recognizing that they are crucial for effective communication, efficient project management, and attaining high level of performance.
Key words: soft skills, professional activities, students, teaching methods.*

Постановка питання у загальному вигляді. Трансформація освіти в умовах глобалізації підвищує потребу не лише у професійних знаннях, але й у м'яких навичках (soft skills), які є надзвичайно важливим фактором для успішної роботи на сучасному ринку праці. Успішне професійне та кар'єрне зростання, а також ефективний розвиток людського капіталу як основного ресурсу інноваційного розвитку сучасного суспільства вимагає від фахівця поєднання важких навичок (hard skills) та м'яких навичок (soft skills). Розвиток багатьох соціально значущих процесів у сучасному суспільстві демонструє загострення суперечностей і розвиток нових тенденцій реалізації, багато з яких пов'язані зі зміною параметрів цих процесів, які, у свою чергу, визначаються масовим впровадженням

інноваційних цифрових технологій. Деякі з ключових м'яких навичок включають комунікативні навички, командну роботу, адаптивність, вирішення проблем, управління часом, лідерство та емоційний інтелект. На відміну від жорстких або технічних навичок, які є специфічними для певної роботи чи галузі, м'які навички можна передавати та застосовувати в різних професійних умовах.

Аналіз наукових досліджень. Дослідження питань, присвячених розвитку soft та hard skills були висвітлені у наукових працях таких учених, як Марушев А., Спірін О., Давидова В., Філатова Н., Колпаков В., Сосницька О. та ін. Зокрема зарубіжні науковці Cinque M. та Haselberger D. зазначають, що «м'які навички є динамічним поєднанням когнітивних та метакогнітивних вмінь, міжособистісних,

інтелектуальних і практичних навичок, яке допомагає людям адаптуватися, позитивно поводитися та ефективно справлятися з викликами в професійному та повсякденному житті» [4].

Мета статті. Проаналізувати значення розвитку м'яких навичок у системі вищої освіти та дослідити різні підходи, присвячені цій проблемі. Виходячи з поставленої мети, у статті поставлені наступні завдання: визначити найбільш затребувані м'які навички, які дозволяють здобувачам реагувати на постійно мінливі та складні потреби сучасного робочого місця; обґрунтувати важливість вищої освіти для розвитку м'яких навичок.

Основна частина дослідження. Динамічні процеси діджиталізації стрімко змінюють ринок праці, а отже, і вимоги роботодавців до професійних компетенцій фахівців в бік їх більшої універсальності та гнучкості. Ці характеристики демонструють м'які навички, що, в свою чергу, призводить до змін у вимогах до освіти. У вищій освіті розвиток м'яких навичок загалом та лідерської компетентності зокрема, підвищує затребуваність фахівців за рахунок їх більш ефективної адаптації до мінливих умов та мобільності набутих професійних компетенцій.

У 21 столітті м'які навички, які ще називають «прикладними» або «навичками 21-го століття», вважаються важливим диференціюючим фактором для досягнення робочої позиції та успіху в житті. Результати численних досліджень, проведених у цій галузі, свідчать про те, що роль м'яких навичок є надзвичайно важливою. Зокрема, дослідження Гарвардського університету зазначає, що 80% досягнень у кар'єрі залежить від м'яких навичок і лише 20% - тверді навички [6]. У той час як результати іншого дослідження проведеного Стенфордським дослідницьким інститутом спільно з Carnegie Mellon Foundation серед керівників компаній зі списку Fortune 500 підтверджують, що їхній тривалий і стабільний успіх у роботі на 75% зумовлений м'якими навичками і лише на 25% - твердими [7]. Інше дослідження, проведене в 16 європейських країнах, показало, що 93% роботодавців вважають м'які навички настільки ж важливими для якості працівника, як і його професійні навички. Американська корпорація Google провела внутрішнє дослідження, щоб визначити, які команди та підрозділи є найефективнішими. Результати показали, що найуспішніші команди склалися зі співробітників з високорозвиненими soft skills [7].

Проаналізуємо основні діфініції «м'які навички». Однозначного визначення терміна «soft skills» у науковців немає. У зарубіжних публікаціях є достатня кількість моделей «soft skills». Зокрема, як зазначає Grisi С. у своєму дослідженні [5], «м'які навички є важливими аспектами як для отримання працевлаштування, так і для досягнення успіху на робочому місці, вони важливі не лише для ринку праці, але й для повноцінної людини, щоб досягти

щастя в житті». На думку Qizi P. «м'які навички мають насамперед когнітивний характер і залежать від інтелекту людини, а класифікація та оцінка м'яких навичок є складним процесом, який не піддається традиційному підходу» [8]. Коваль К. в своєму дослідженні відзначає, що застосування цих навичок не обмежується лише професією на відміну від твердих навичок, які представляють собою групу навичок та вмінь людини, і дозволяють виконувати певний тип завдань або діяльності. М'які навички включають в себе переважно міжособистісні навички, які можуть бути застосовані в різних сферах, що робить їх наскрізними.

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок про те, які навички є одними з найважливіших:

- **Комунікація:** вміння чітко та лаконічно висловлювати свої думки, як усно, так і письмово, активно слухати та розуміти інших. Навчання м'яким навичкам зосереджено на вдосконаленні навичок усного та письмового спілкування, що дозволяє новачкам чітко висловлювати ідеї, активно слухати та передавати інформацію з ефектом. Сильні комунікативні навички є життєво важливими у взаємодії з клієнтами, презентаціях і повсякденному спілкуванні на робочому місці, що сприяє створенню позитивного та продуктивного робочого середовища [3].

- **Робота в команді:** вміння ефективно співпрацювати з іншими людьми, ділитися знаннями та досвідом, йти на компроміс та досягати спільних цілей. Уміння працювати разом — це навичка, яка дуже цінується роботодавцями. Багато робочих місць сьогодні вимагають, щоб люди працювали як частина команди, і ті, хто може зробити позитивний внесок у середовище співпраці, мають більше шансів досягти успіху. Навчання м'яким навичкам дає новачкам інструменти для навігації в груповій динаміці, вирішення конфліктів і виховання культури співпраці на робочому місці [1].

- **Креативність:** вміння генерувати нові ідеї, вирішувати проблеми нестандартними способами та вдосконалювати існуючі процеси.

- **Емоційний інтелект:** вміння розуміти та керувати своїми емоціями, а також емоціями інших людей, співпереживати та будувати міцні стосунки.

- **Вміння вирішувати проблеми,** аналізувати ситуацію, визначати корінь проблеми, генерувати можливі рішення та обирати найефективніше з них. М'які навички значною мірою сприяють розв'язанню проблем і здатності здобувачам критично мислити. Здатність аналізувати ситуації, творчо мислити та приймати зважені рішення є неоціненною в будь-якому професійному середовищі. Навчання м'яким навичкам дає змогу майбутнім фахівцям підходити до викликів із позитивним мисленням, сприяючи розвитку культури вирішення проблем на робочому місці.

- **Адаптивність:** вміння швидко навчатися новому, бути гнучким та пристосовуватися до змін. М'які навички, такі як адаптивність і стійкість, дозволяють здобувачам орієнтуватися в змінах, швидко навчатися та залишатися актуальними в умовах технологічного прогресу. Роботодавці цінують людей, які можуть прийняти зміни та активно сприяти зростанню та адаптивності організації.

- **Лідерство:** вміння надихати та мотивувати інших людей, делегувати завдання та вести за собою команду до досягнення цілей. Хоча лідерські навички часто асоціюються з більш досвідченими професіоналами, виховання лідерських якостей у першокурсників є не менш важливим. Навчання м'яким навичкам допомагає розвивати такі якості лідерства, як прийняття рішень, мотивація та здатність надихати та направляти інших. Крім того, емоційний інтелект, здатність розуміти свої емоції та емоції інших і керувати ними, відіграє вирішальну роль у побудові ефективних міжособистісних стосунків і лідерських здібностей.

- **Наполегливість:** вміння ставити перед собою цілі, не здаватися перед труднощами та досягати бажаного [5].

- **Відповідальність:** вміння відповідати за свої дії та вчинки, дотримуватися взятих на себе зобов'язань.

- **Тайм-менеджмент:** вміння ефективно розподіляти свій час, планувати справи та виконувати їх вчасно. Ефективне управління часом – це навичка, яка безпосередньо впливає на продуктивність людини. Першокурсники, які приходять на роботу, часто зіштовхуються з проблемою жонглювання кількома завданнями та термінами. Навчання м'яким навичкам дає їм стратегії визначення пріоритетів завдань, ефективного управління часом і підтримки балансу між роботою та особистим життям. Співробітники, які мають сильні навички управління часом, з більшою ймовірністю дотримуються встановлених термінів і сприятимуть загальному успіху організації (рис. 1).

Вища освіта відіграє ключову роль у розвитку м'яких навичок, які є надзвичайно важливими для успіху в сучасному світі. Зазначимо декілька причин, чому вища освіта сприяє розвитку м'яких навичок:

1. Вища освіта передбачає численні письмові та усні завдання, які допомагають здобувачам покращувати свої навички спілкування. Вони вчаться чітко висловлювати свої думки, як в письмовій, так і в усній формі.

2. У процесі навчання у закладах вищої освіти здобувачі розвивають здатність аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та формулювати обґрунтовані висновки. Це допомагає розвивати критичне мислення та здатність вирішувати проблеми.

3. Багато завдань, курсових проєктів, самостійних робіт у вищій освіті виконуються в групах, що допомагає здобувачам розвивати навички роботи в команді. Вони навчаються співпрацювати, розподіляти завдання та досягати спільних цілей.

4. Вища освіта вимагає від здобувачів вміння ефективно розподіляти свій час, щоб встигати виконувати численні завдання та готуватися до іспитів, семінарів, заліків. Це розвиває навички тайм-менеджменту, які є надзвичайно важливими в будь-якій професійній діяльності.

5. Спілкування з викладачами та однокурсниками, участь у різних заходах, конференціях і проєктах сприяє розвитку емоційного інтелекту.

Таким чином, вища освіта не лише надає глибокі знання в конкретній галузі, але й сприяє всебічному розвитку особистості, що є надзвичайно важливим для професійного та особистісного зростання. У зв'язку з цим, формування м'яких навичок у здобувачів необхідно розпочинати вже з молодших курсів. Такої точки зору дотримується Гаррага А., пропонуючи інтеграцію формування м'яких навичок у всі дисципліни навчальної програми [10]. Тому стає все більш важливим, щоб заклади освіти не лише мали на меті підготовку кваліфікованих спеціалістів, але й вдосконалювали

Рис. 1. 10 м'яких навичок для покращення кар'єри [9]

особистісні якості, що є критично важливими для продуктивної роботи на сучасному робочому місці. Зазначимо декілька аспектів, які можуть допомогти досягти цієї мети [9; 2; 1]:

1. Інтерактивне навчання: використання активних методів навчання, таких як дискусії, дебати, рольові ігри та групові проекти, сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

2. Практичний досвід: організація стажувань, практик і волонтерських програм дозволяє майбутнім фахівцям застосовувати свої знання на практиці, розвивати професійні навички та вчитися працювати в реальних умовах.

3. Менторство та наставництво: залучення досвідчених фахівців для менторства та наставництва здобувачів допомагає їм орієнтуватися у професійному середовищі, розвивати лідерські якості та будувати мережу професійних контактів.

4. Розвиток емоційного інтелекту: програми, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, такі як тренінги з управління емоціями, конфліктами та стресом, допомагають здобувачам краще розуміти себе та інших, що є важливим для успішної взаємодії в робочому колективі.

5. Підтримка інновацій та творчості: заохочення здобувачів до участі в інноваційних проєктах, стартапах і наукових дослідженнях сприяє розвитку їхньої творчості, ініціативності та здатності до інноваційного мислення.

6. Культурний та особистісний розвиток: організація культурних заходів, семінарів з особистісного розвитку та програм обміну з іншими країнами дозволяє молоді розширювати свій світогляд, вивчати різні культури та розвивати міжкультурні комунікаційні навички.

Згідно з дослідженнями та опитуваннями роботодавців, молодий фахівець повинен володіти широким спектром міждисциплінарних знань і компетенцій, що зумовлює реалізацію міждисциплінарного підходу в освітньому процесі [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи дослідження, неможливо переоцінити важливість навчання навичкам спілкування для здобувачів вищої освіти. Хоча технічні навички та академічна кваліфікація є важливими передумовами, м'які навички спілкування є каталізаторами, які сприяють успіху в кар'єрі.

Soft skills мають вирішальне значення не лише для професійного, але й для особистого розвитку майбутніх фахівців. Молоді, яка прагне кар'єрного зростання, важливо приділяти однаково увагу своїм навичкам міжособистісного спілкування. Навчання м'яким навичкам дає здобувачам інструменти, необхідні для ефективної комунікації, бездоганної співпраці, адаптації до змін і вагомого внеску в успіх своїх організацій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гапара А. В. Формування "Soft Skills" студентів університету – перспективний напрям підвищення якості вищої освіти. *Економічний вісник університету*. № 47. С. 46–52.

2. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у здобувачів – один з важливіших чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015. No 2. С. 162–167.

3. Татаурщикова Д. Soft skills. URL: <https://4brain.ru/blog/soft-skills> (дата звернення: 25.06.2024).

4. Cinque M. Soft skills development in European countries. *Tuning Journal*. 2016. Nr 2. pp. 389–427

5. Grisi C. Soft Skills: a close link between enterprises and ethics. Soft Skills and their role in employability – New perspectives in teaching, assessment and certification, in Bertinoro, FC, Italy. 2014.

6. National Research Council. Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, J.W. Pellegrino and M.L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press. 2019.

7. National Research Council. Exploring the Intersection of Science Education and 21st Century Skills: A Workshop Summary. Margaret Hilton, Rapporteur. Board on Science Education, Center for Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press. 2018.

8. Qizi P. Development of soft skills in higher education. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. 8 (5), 1916–1925.

9. Semenova V. V., Zeleniuk A. N., Savinov Y. A. Human capital development: development of professional competencies through soft skills. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2021. 14 (33), 1520–1529.

10. What are Soft Skills? Top 10 Soft Skills for Career Growth. 2023. <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fcollegevidya.com%2Fblog%2Fsoft-skills> (дата звернення: 26.06.2024).